

ПОСАО ОД СТОТИНЕ ТЕРЕНА

Припадници војне ветеринарске службе ове ће године обележити 165 година од њеног оснивања, 1. новембра 1851. године. Временом се само мењао њихов статус – од марвених лекара постали су ветеринари, од одељења управа, а добили су и своју службу. Мењале су се и њихове надлежности и делокруг рада – уведени су у војску као служба због лечења товарних и јахаћих грла, а од осамдесетих година тежиште њиховог рада прелази на (тима се бавили и раније) безбедност хране и праћење стања заразних болести на територији Републике.

Дуго су формацијски били везани за санитет, али су радили и самостално – као одељење или управа. Све до 2005. године. Тада је концепт позадинског обезбеђења замењен логистичким, па су санитет и ветерина обједињени у здравственој функцији, па је стапањем две управе настала Управа за војно здравство. У оквиру ње данас постоји

Одељење за ветеринарство. Причу о војној ветеринарској служби, која је од свог оснивања била камен темељац и покретач целокупне ветеринарске делатности у Србији, сазнали смо из разговора с начелником тог одељења пуковником др Радивојем Анђелковићем.

Кратка прича кроз векове

У подсећању на протекле деценије рада морамо поменути неке значајне године и људе. Први човек који се помиње као „стручњак“ за лечење болесне стоке био је Јован Петровић, поткивач, који је учествовао у рату 1788–1790. године, а потом у Првом српском устанку. Тада је, 1804. године, постојала „марвена болница“ у Забрежју код Обреновца. Први предлог Совјету Кнежевине Србије за увођење звања земаљског марвеног лекара у санитетско одељење Попечитељства унутрашњих дела дао је августа 1842.

Официри војне ветеринарске службе данас су ангажовани у околини Лесковца на обезбеђењу санитарног кордона – једне од мера која се спроводи у борби против нодуларног дерматитиса, болести говеда. И од њих у доброј мери зависи да ли ће мере које спроводи Република Србија бити успешне. Ипак, то је само једна од активности коју спровode припадници војне ветеринарске службе, а која постоји 165 година.

др Карло Пацек и Совјет је 1851. именовано Јована Теодоровића за првог „лекара марвеног“.

Прва стална марвена болница српске војске, под називом „шпитаљ коњски“, основана је крајем 1851. године у Топчидерском гарнизону. Војна ветеринарска служба је „Законом о устројству војске“ из 1860. године први пут добила своју организацијско-формацијску структуру. У Београду је 1866. формирана прва војна Ветеринарска школа. „Законом о устројству војске“ из 1901. први пут се у српској војсци службено помиње израз „ветеринарска грана“, „ветеринар“ и „ветеринарски помоћник“. У Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца војна ветеринарска служба добила је статус самосталне струке, „Законом о устројству војске и морнарице“ од 1923. године. Њени тадашњи главни задаци били су збрињавање коњичких јединица, борба против сточних заразних болести, заштита људи од тровања храном. Ветеринари су били ангажовани и на пословима ветеринарске инспекције и на пријему намирница животињског порекла (НЖП) у индустрији меса.

Треба рећи да је војна ветеринарска служба активно учествовала у оснивању Ветеринарског факултета у Београду и да је прву књигу из ветерине на српском језику објавио војни ветеринар – „Наука о хипологији“ Јован Гец.

Од 1944, одлуком ВШ НОВ ПОЈ, ветеринарска служба се налази у саставу санитарске службе, а наредне године, на предлог генерал-мајора др Гојка Николиша, тадашњег начелника санитета, почело је са радом самостално Ветеринарско одељење. За његовог начелника постављен је мајор др Рудолф Реде. Већ у јануару 1948. Ветеринарско одељење преименовано је у Ветеринарску управу МНО. У ЈНА је 1975. донета одлука о формирању ветеринарске службе у оквиру новог концепта општенодробне одбране.

Почетком деведесетих година и распадом СФРЈ, када је ЈНА реорганизована у Војску Југославије, Сектор позадине је са својим организацијским јединицама, установама и службама прешао у састав Генералштаба ВЈ. Тада се Ветеринарско одељење преформирало у Ветеринарску управу у Сектору позадине.

Војна ветеринарска служба је у 21. век ушла са следећим важнијим организацијским целинама: Ветеринарском управом, Школским центром ветеринарске службе у Бео-

Техничка јединица у касарни Расина, Крушевац 1930.

граду, 40. центром за обуку водича паса у Нишу и Ветеринарским наставним центром у Кикинди. Након организацијско-формацијских промена 2002. године укинута је центар у Кикинди и дислоциран у гарнизон Ниш, где се обједињује са постојећим центром у 40. ветеринарски наставни центар. Током 2005. године спаја се рад Ветеринарске и Санитетске управе и формира Управу за здравство у Сектору за материјалне ресурсе МО, а Школски центар ветеринарске службе улази у састав ВМА. Исте године 40. ветеринарски наставни центар у Нишу прелази у састав Команде за логистику, а следеће године у Управу за логистику ГШ ВС, потом у састав Команде за обуку, као чета за обуку санитарске службе и ветеринарске службе.

Од 2005. много тога се променило у њиховом раду. Прешло се са позадинског на логистички концепт рада. Начелник Одељења за ветеринарство пуковник др Радивоје Анђелковић каже да је позадинско обезбеђење било добро, али скупо. Данашњи логистички концепт организације омогућава рационалније коришћење материјалних ресурса и кадрова.

Мисије

Данас ветеринарска служба представља сигуран ослонац војне логистике. Највиши стручни орган ветеринарске службе јесте поменуто Одељење за ветеринарство, а војни ветеринарски органи присутни су у свим организацијским целинама Министарства и Војске. Тачније радом војне ветеринарске службе покривена је цела територија Србије.

У опису дужности ветеринарске службе је ветеринарско-санитарни надзор над стоком за клање и хране животињског порекла, узгој, репродукција паса и обука водича паса и паса, ветеринарска инспекција, обука ветеринарског кадра за потребе Војске и друго.

– Војни ветеринари имају обавезу да прикупљају податке о стању заразних болести животиња на терену, о стању заразних болести животиња у земљи и окружењу, о капацитетима територије (број и опремљеност ветеринарских установа на терену, капацитетима индустрије од значаја за ветеринарску заштиту као што су кланице, млекаре, фабрике лекова, извориштима пијаће воде и слично). Те податке мора да има и зна сваки наш ветеринарски ор-

ган у својој зони одговорности и мора да их прати, објашњава др Анђелковић.

Он каже да се њихов делокруг рада односи и на једину „фарму“ паса на Балкану која се налази у Нишу, а то је Чета за обуку водича паса, узгој и дресуру паса. Поред тога, ту је фарма лабораторијских и експерименталних животиња, такође једина на Балкану, а која је у саставу ВМА. Под контролом војне ветеринарске службе одређен је и број војних ловишта.

Прописи

Начелник Одељења за ветеринарство истиче да је у области законске регулативе пуно тога системски промењено у последњих 5–6 година, откако је земља убрзано кренула у ка евро-интеграцијама, па су и они, као служба, морали да прате све промене. Њихов рад регулише Правилник о ветеринарској заштити у Министарству одбране и Војсци Србије. Ту је и Правилник о начину прибављања, евидентирања, располагања и употребе биолошких средстава. Постоји и Правилник о ветеринарској инспекцији из 2000. године. Поред тога, имају и Правилник о здравственој контроли над производњом и прометом хране животињског порекла, који посебно дефинише безбедност хране, односно њихове припадности у тој области, јер су одговорни за безбедност хране животињског и мешовитог порекла.

– За нашу службу је специфично да смо међу реткима чији је рад дефинисан и цивилним, домицилним законом, који регулише ветеринарство у Републици – а то је Закон о ветеринарству. У складу са тим војни ветеринари су одговорни за спровођење свега што је прописано тим законом у јединицама и установама Министарства одбране и Војске Србије. На основу тога су изведени и поменути правилници и подзаконска акта, која доноси министар одбране и који регулише рад у оквиру војске – каже пуковник др Анђелковић.

Према његовим речима, само у случају ванредних ситуација, као што је појава нарочито опасних заразних болести људи или животиња, војни ветеринари предузимају мере ветеринарске заштите ван оквира Министарства одбране и Војске Србије.

Кадар

Занимљиво је да у време кад многи муку муче с кадром, војни ветеринари немају тих проблема. Пуковник др Анђелковић каже да су кадровски добро попуњени и да генерално у односу на међународне стандарде чак спадају у најшколованију службу у Војсци. Имају више од 10 одсто доктора наука и више од 30 одсто специјалиста и магиста-

ра, тако да је око половине људи из службе са последипломским усавршавањем. Проблем тако квалитетног кадра је што, нажалост, немају толико формацијских места да ти људи могу да буду постављени и добију одговарајући чин.

– То није чудно јер смо се, гледано кроз историју, увек добро држали као служба, а наши ветеринари ишли су у свет на усавршавање и доста смо процедура које се у свету примењују имплементирали код нас, што је дало добре резултате. Између два рата у војној ветеринарској служби радило је најмање 38 доктора наука, од којих је 26 докторат одбранило на страним високим ветеринарским школама – Берну, Бечу, Паризу. И шездесетих година прошлог века војна ветеринарска служба је имала 13 доктора наука и 26 специјализаната из разних области.

Предност ове службе данас је што су мали, компактни и оперативни, па лако могу да праве заокрете и следе главне токове када је реч о светској ветерини, односно здравственој заштити животиња.

– Немамо могућност да технички пратимо све што се дешава у свету, али мислим да знањем можемо да парирамо јер у принципу техника се увек може купити, али не и човек који зна да ради са њом, јер много кошта – каже начелник Одељења.

И пуковник др Радивоје Анђелковић је доктор ветеринарских наука, из области Хигијене и технологије намирница, а заједно са колегом потпуковником Браниславом Стојановићем, специјалистом хигијене и технологије намирница анималног порекла, јесу особе за контакт у Министарству одбране у оквиру система RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed) – систем брзог узбуњивања за храну и храну за животиње, који функционише на нивоу ЕУ.

Карактеристично за ветеринарску струку је да мало времена проводи у канцеларији, јер им је струка таква да базично раде на терену или са животињама, а то је, како каже наш саговорник, управо оно што воле.

Контрола здравља животиња и безбедност хране

Некада је на првом месту те службе била брига о здрављу копитара јер су они коришћени као једино превозно средство, а на другом месту здравље паса, а данас се о коњима само симболично брину и то на ергели Карађорђево, где су расни, спортски коњи. Приоритет су им службени пси.

– Када је реч о узгоју паса, поред тога што имамо најстарију и једину „фарму“ на Балкану, с обзиром на бројно стање тих паса, уједно смо и једина одгајивачница паса који имају чисту расу – шарпланинца. Чувамо тај национални ре-

Пуковник др Радивоје Анђелковић

сурс. То је овчарски пас, који је због прилагођености нашем поднебљу и темперамента уведен на употребу у војску.

Поред тога, ту се обучавају и службени пси, који мно- го вреде. Анђелковић наводи пример да је цена пса трагача за минско-експлозивним средствима већа од цене једног новог путничког аутомобила и да се о тим псима непрекидно води брига. Тачно се зна колико пута месечно се обилазе и пас и његов водич, да би се преконтролисало да ли тај пас има радну способност и да ли су испуњени сви услови за њихов смештај и рад.

Друга надлежност ветеринарске службе је безбедност хране животињског и мешовитог порекла, јединих ствари које уз воду дођу до човека сваки дан. И ту су сви најосетљивији.

– У сваком тренутку данас имамо 5–6 припадника службе који одлазе у фирме и контролишу храну која ће стићи нашој војсци. То је добро устројен систем, који нас служи већ 50 година. Иначе, устројен је педесетих година, кад су и САД почеле да га примењују, каже пуковник др Анђелковић.

Он истиче да је наш војни систем контроле хране животињског порекла ригорозан и да тренутно ригорознији од нас има само неколико земаља у свету.

– Иако је Закон о безбедности хране пребацио одговорност са министарства и државне управе на произвођаче, ми смо због специфичности система одбране задржали појачане системе контроле, који су у складу са Codex alimentarius. У складу са тим добављачи хране за потребе Војске Србије, поред општих услова који су прописани, морају да задовоље и додатне захтеве када је у питању безбедност и квалитет хране. То јесте мало скупљи систем у односу на овај у цивилству, али даје апсолутну сигурност припаднику војске да у кантини једе сигурно квалитетну храну. Сва храна животињског порекла која се прима за потребе Војске Србије пролази неколико нивоа контроле, тако да практично не постоји могућност да стигне до крајњег корисника, а да није ветеринарски прегледана – истиче начелник Одељења.

Санитарни кордон

Припадници ветеринарске службе ангажовани су у све три мисије војске, али у последње време доминира трећа – помоћ цивилном становништву. Тада сарађују са Министарством пољопривреде и заштите животне средине, тачније Управом за ветерину и Министарством унутрашњих послова Републике Србије.

– Кад су биле поплаве 2004. године у Јаши Томићу, ми смо били међу првим службама које су изашле на терен. Исто је било и 2014. године у Обреновцу. Задатак војне ветеринарске службе је генерално да прими први удар – да имамо готове снаге које могу брзо да одреагују, брзо да организују здравствену заштиту и извлачење стоке, одабир терена за јаме – гробнице, изврше асанацију терена или формирају карантин за животиње. На терену смо док цивилна ветеринарска служба не преузме потпуну контролу, објашњава пуковник др Анђелковић.

Сада су војни ветеринари ангажовани на подручју Јабланичког округа и контролишу транспорт животиња и производа животињског порекла.

– Направљен је санитарни кордон. То је једна од мера која се спроводи у борби против нодуларног дерматитиса јер укључује ограничење и кретања говеда, а са друге стране ограничење неких права које имају држаоци стоке – да је продају ван зараженог и угроженог подручја. Фактички, од тог санитарног кордона који држимо са МУП-ом и успешности вакцинације коју спроводи цивилна ветеринарска служба, у доброј мери зависи да ли ће оно што Република Србија спроводи бити успешно.

Према речима нашег саговорника, у Јабланичком округу је ангажовано 10 официра војне ветеринарске службе. Формирана су два тима – један је ветеринарски тим, који је примарно намењен за рад на пунктовима, а други ветеринарски тим за брза дејства. Поред контрола на пунктовима, појачано је ветеринарско извиђање у зараженом и угроженом подручју ради спречавања појаве нелегалног транспорта говеда. Тим за брзо дејство има задатак хитног спровођења прописаних мера у случајевима изненадне појаве болести на незараженом или угроженом подручју.

У делокругу рада ветеринарске службе је и сарадња са цивилним установама. Одељење за ветеринарство у Центру ветеринарске службе већ 5–6 година организује обуку из области рада службе у ванредним ситуацијама за представнике Управе за ванредне ситуације МУП-а Србије, ветеринарских специјалистичких института, Управе за ветерину Министарства пољопривреде и заштите животне средине и других ветеринарских установа. Такође, како каже др Анђелковић, Уговором о научно-техничкој сарадњи са Факултетом ветеринарске медицине, наставно особље и студенти имају могућност да се упознају са практичним радом и организацијом војне ветеринарске службе.

Када смо на крају првог човека ветеринарске службе питали који је најтежи део њиховог рада, рекао је:

– Ко прихвати да се бави ветеринаром, он је узео све у пакету. Посао је такав да човек или га воли или не воли. Генерално, ко не воли, не може ни да га ради. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимео Даримир БАНДА

